

HEINE ÜRÜGYÉN

Az utóbbi hónapokban több „évfordulás” irodalmi műsort láthatunk a képernyőn. Legutóbb Heinrich Heinek, születése 175. évfordulójára szentelt verses összeállítást a televízió. Ezt nézve, alkalmunk lehetett elgondolkodni az ilyen jellegű emlékműsorok lehetőségéről, céljáról, eszközeiről.

Nem mondom újat azaz, hogy a halott nagyokra való tévés emlékezések számunkra ma, akkor jelentenek igazi élményt, akkor lesznek fontosak, ha közvetíteni tudják a klasszikusokból azt, ami tovább él belőlük, ami segít megérteni történelmünket, s ezzel együtt jelenünket. Ha nézői részvételünkkel egy ilyen műsorban nem a halott szobra előtt tisztelgünk, hanem eleven szellemét érezzük és értjük meg.

A Heine műsornál maradvá, ez nem egészen így sikerült. Fiatal színészek mondták a verseket. Tehetségük felől nem lehetnek kétségeink, többször láttuk bizonyítását tőlük a képernyőn is. De Heine nem élelt fel általuk. Úgy adták elő a verseket, ahogyan egy nagy költő verseit „kell”. Nem forrásította át a színészi produkciót a versben önmagára találó ember belső azonosulása. Az egy Kozák András kivéve, aki megtalálta a saját egyéniségének megfelelő vonást az előadott — feltehetően általa választott — művekben, a

maga módján élte át Heinet, s a tragikus, megrendülten keserű szöveg csengette ki e sokszólamú költészetből. De a belülről kicsengett irónia, a vers lényegének megértéséből fakadó maró gúny helyett például Kern András úgy szólaltatta meg a költőt, mint akiről illik tudni, hogy iróniája gyilkos, szelleme maró. Tolmácsolásában a Németország-ból mondott részlet egyenesen paródiának hatott, Timár Béla lágy, álmodozó előadása viszont például az Anno 1838-ban szelíd szomorúságá hangsúlytalanította a hazája parlagiságán, ön-elégült idilljén keserűen gúnyolódó költő hngjának ironikus élet.

Mitől méltó emlékezés egy emlékműsor? Az Ady évfordulóra sugárzott Latinovits-estet hozhatjuk fel, mint ennek a műsortípusnak az iskolapéldáját. Kivételes eset, de nem megismételhetlen. Csak a titkát kell megtalálni, annak az életre keltő varázslatnak a lényegét, amivel Latinovits Adyt ma, nekünk felélesztette. A titok: az azonosulás. Az Ady-műsor sugallja az irodalmi megemlékezések alapvető lényegét: meg kell találni azt az előadó-művészt, aki nem az életművel, hanem a költő egyéniségével, egyéniségének legjellemzőbb vonásával tud azonosulni. (Bizonyítéként megemlíthetjük Mensáros László „est-jét” is az Öszikékből,

Arany halálának évfordulójára.)

Persze, kérdés, hogy milyen szándékkal készül a műsor. Készítői egy dátum ösztökélésére kénytelenek leróni tiszteletüket, vagy egy dátum ürügyén felélesztetni a költőt, megmutatni, hogy nem halt meg, hogy él. Megtörténik, hogy a költő halott, s még a tévé sem tudja felélesztetni, mert eljárt felette az idő. Ezért olyan nagy a készítő felelőssége, mert egy rosszul sikerült emlékműsor azt az érzést kelti, hogy avult, végelegesen begyepesedett síremléket látunk.

Heine ürügyén talán azért is lódtak meg a nézőben ennyire a kérdések, mert aki felüti Heine műveit, az előtt világossá válik, hogy egy ma nekünk szóló, nagy élmény lehetősége maradt felibe-harmadába. Nem csak azért, mert magyar vonatkozások is vannak műveiben, vagy mert Petőfi kortársa, hanem mert részese, kifejezője volt annak a politikai, haladó áramlatnak, amely ebben az időben Párizstól Szentpétervárig terjedt. A gondos összeállítás íve, s az életpályát felrajzoló tömör, stílusos összekötőszöveg (összeállító: Soltész Gáspár) lehetőséget adott egy nagy műsorra, de hiányzott az a művészegyéniég, aki élénk varázsolja a költő-egyéniéget.

BÁRSONY ÉVA